

ҚОНУНИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

ДАР БОРАИ МАСЪУЛИЯТИ ПАДАРУ МОДАР ДАР ТАЪЛИМУ ТАРБИЯИ ФАРЗАНД

(Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2011, №7-8,
мод 616)

*Бо Қарори Маҷлиси намояндагони Маҷлиси
Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 15-уми июни
соли 2011, № 470 (Ахбори Маҷлиси Олии
Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2011, №6,
моддаи512) қабул гардидааст.*

*Бо Қарори Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии
Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21-уми июни соли
2011, № 210 (Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии
Тоҷикистон, соли 2011, №7-8 , моддаи633)
қонибдорӣ гардидааст.*

Мақсади Қонуни мазкур пурзӯр намудани масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд дар рӯҳияи инсондӯстӣ, ифтихори ватандорӣ, эҳтироми арзишҳои миллий, умумибашарӣ ва фарҳангӣ, инчунин ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои фарзанд мебошад.

БОБИ 1. МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ

Моддаи 1. Муносибатҳое, ки Қонуни мазкур танзим менамояд

Қонуни мазкур масъулияти падару модар ва шахсоне, ки онҳоро иваз мекунад (минбаъд – падару модар), дар таълиму тарбияи фарзанд танзим менамояд.

Моддаи 2. Доираи амали Қонуни мазкур

Амали Қонуни мазкур нисбат ба шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, новобаста ба маҳалли истиқомати онҳо, шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон зиндагӣ мекунад ва шахсони ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон, новобаста ба маҳалли ҷойгиршавии онҳо, татбиқ мегардад, агар санадҳои ҳуқуқи байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, тартиби дигарро муқаррар накарда бошанд.

Моддаи 3. Қонунгузори Қумҳурии Тоҷикистон дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд

Қонунгузори Қумҳурии Тоҷикистон дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд ба Конституцияи (Сарқонуни) Қумҳурии Тоҷикистон асос ёфта, аз Қонуни мазкур ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Қумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, иборат мебошад.

Моддаи 4. Мафҳумҳои асосӣ

Дар Қонуни мазкур мафҳумҳои асосии зерин истифода мешаванд:

- **фарзанд (кӯдак)** - шахси ба синни ҳаҷдаҳсола нарасида;
- **шахсоне, ки падару модарро иваз мекунад** - васӣ, парастор, фарзандхондагон, шахсоне, ки дар асоси шартнома кӯдакро тарбия мекунад, дигар намояндагони қонунии онҳо, муассисаҳо ва дигар ташкилотҳои, ки кӯдак дар таълиму тарбияи онҳо қарор дорад (минбаъд – муассисаҳои таълимӣ);
- **васӣ ва парастор** – шахсоне, ки ба мақсади ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои шахсони ғайри қобили амал ва қобилияти пурраи амал надошта, аз ҷониби мақомоти васоят ва парасторӣ тибқи қонунгузори Қумҳурии Тоҷикистон таъин шудаанд;
- **таълим** – раванди фаъолияти муштаракӣ падару модар, омӯзгор ва муассисаи таълимӣ баҳри инкишофи шахсият, истеъдод, малака ва қобилияти фикрию ҷисмонии кӯдак;
- **тарбия** - раванди мақсаднокӣ ба воя расонидани фарзанд аз ҷониби падару модар, муассисаи таълимӣ, ҷомеа ва ба зиндагии мустақилона омода намудани ӯ;
- **марказҳои дилхушӣ** – клубҳои шабона, дискотекҳо, интернет – кафеҳо, марказҳои компютерӣ, толорҳои букмекерӣ ва марказҳои бозии бурднок, тарабхонаҳо ва дигар шахсони воқеӣ ва ҳуқуқие, ки ба ташкил ва гузаронидани чорабиниҳои фароғатӣ ва истироҳатӣ машғуланд;
- **вақти шабона** - аз 1 апрел то 30 сентябр - аз соати 22:00 то соати 06:00 ва аз 1 октябр то 31 март - аз соати 20:00 то соати 06:00.

Моддаи 5. Вазифаи падару модар, омӯзгор, давлат ва ҷомеа дар таълиму тарбияи фарзанд

1. Таълиму тарбияи фарзанд вазифаи падару модар, омӯзгор, давлат ва ҷомеа мебошад.

2. Вазифаи падару модар фароҳам овардани шароити моддӣ, молиявӣ, маънавӣ ва раванӣ дар таълиму тарбияи дурусти фарзанд мебошад.

3. Давлат барои таълиму тарбия ва ҳифзи кӯдакони یتим ва маъҷубғамхорӣ намуда, ба онҳо шароити мусоид фароҳам меорад.

БОБИ 2. ҲУҚУҚ ВА ӮҲДАДОРИҲОИ ПАДАРУ МОДАР ДАР ТАЪЛИМУ ТАРБИЯИ ФАРЗАНД

Моддаи 6. Баробарии ҳуқуқ ва ӯҳдадорихои падару модар

Падару модар, новобаста ба он ки якҷоя ё ҷудо зиндагӣ мекунад, дар таълиму тарбияи фарзанд ҳуқуқ ва ӯҳдадорихои баробар доранд, ба истиснои ҳолатҳои пешбиниамудаи қонунгузори Чумхурии Тоҷикистон.

Моддаи 7. Ҳуқуқҳои падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд

Падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд ҳуқуқҳои зерин доранд:

- ҳуқуқ ва манфиатҳои фарзандро ҳимоя намоянд;
- шакл, намуд ва усули таълим, муассисаҳои таълимиро, новобаста ба шакли ташкили ҳуқуқи онҳо, интихоб намоянд, агар ин шакл, намуд ва усул ба вазъи саломатӣ ва рушди маънавии фарзанд таъсири манфӣ нарасонад;
- дар раванди таълиму тарбия, аз ҷумла назорати сатҳу сифати таълим ва донишандӯзии фарзанд дар муассисаҳои томактабӣ ва таҳсилоти миёнаи умумӣ иштирок ва мусоидат намоянд;
- ба мақомоти дахлдор ҷиҳати беҳтар намудани сатҳу сифати таълиму тарбияи фарзанд дар муассисаҳои томактабӣ ва таҳсилоти миёнаи умумӣ муроҷиат кунанд ва тақлифҳо пешниҳод намоянд;
- дар муносибатҳои ҳуқуқӣ намояндаи қонунии фарзанд бошанд;
- риояи ҳуқуқи фарзандро дар раванди таълим дар асоси стандартҳои давлатии таҳсилот талаб намоянд;
- ба фаъолияти муассисаи таълимие, ки фарзандашон дар он таҳсил мекунад, мусоидат намоянд;
- ба раванди таълиму тарбия, мазмуни таҳсилот, давомот ва сатҳу сифати донишандӯзии фарзанд шинос шаванд;
- дигар ҳуқуқҳоеро, ки қонунгузори Чумхурии Тоҷикистон муқаррар намудааст, амалӣ намоянд.

Моддаи 8. Ӯҳдадорихои падару модар дар тарбияи фарзанд

Падару модар дар тарбияи фарзанд ӯҳдадорихои зерин доранд:

- ба фарзанд тибқи арзишҳои миллӣ номи нек гузоранд;
- пас аз таваллуд фарзандро дар мӯҳлати то се моҳ аз қайди давлатии сабти асноди ҳолати шахрвандӣ гузаронанд;
- барои ҳифзи саломатӣ, ташаккули ҷисмонӣ, маънавӣ ва ахлоқии фарзанд шароит муҳайё намоянд;
- фарзандро ба қору зиндагии мустақилона омода намоянд;
- фарзандро дар рӯҳияи эҳтиром ба Ватан, қонун, арзишҳои миллӣ ва умумибашарӣ тарбия намоянд;
- гаштугузори фарзанди то шашсоларо бо ҳамроҳии шахси то чордаҳсола дар кӯча ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ иҷозат надиханд;

- шаъну шарафи фарзандро эҳтиром намоянд ва ба муомилаи бераҳмона нисбат ба ӯ роҳ надиханд;

- новобаста ба чинс, синну сол, қобилияти зеҳнӣ, ҷисмонӣ ва рӯҳии фарзанд, нисбат ба ӯ баробар муносибат намоянд;

- дар вақти шабона ба марказҳои дилхушӣ рафтани фарзанди то бистсолашонро манъ намоянд;

- кирдорҳои зиддиҷамъиятӣ, муомилаи дағалона бо атрофиён, ҳалалдор намудани оромӣ, истифодаи суханҳои қабех, рафтори дағалона дар кӯчаҳо, хиёбонҳо, майдонҳо, муассисаҳои фароғатӣ, дохили нақлиёт, хобгоҳҳо, манзили зист, дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ ва муносибати таҳрибкоронаи фарзандро ба муҳити зист пешгирӣ намоянд;

- ба фарзанди то синни мактабӣ ва фарзанде, ки дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, ибтидоии касбӣ, миёнаи касбӣ, новобаста ба шакли ташкилию ҳуқуқии онҳо, таҳсил мекунанд, бо худ овардан ва истифодаи телефонҳои мобилиро манъ намоянд;

- ба фарзанд тамошои филмҳои дорои хусусияти шаҳвонӣ, зӯроварӣ, экстремистӣ ва террористиро манъ намоянд;

- ба фарзанд мутолиа ва паҳн кардани сабтҳои электронӣ (аз ҷумла тарикӣ телефонҳои мобилӣ), китобҳо, варақаҳо, рӯзномаҳо, маҷаллаҳо ва дигар маводи ҷопии дорои хусусияти шаҳвонӣ, зӯроварӣ, экстремистӣ ва террористиро манъ намоянд;

- иштироқи фарзандро дар ғаъолияти иттиҳодияҳои динӣ, ба истиснои фарзандоне, ки ба таври расмӣ дар муассисаҳои динӣ ба таълим фаро гирифта шудаанд, иҷозат надиханд;

- барои фарзанди то бистсола истеъмоли нӯшоқиҳои спиртӣ (аз ҷумла пиво), воситаҳои нашъадор ва моддаҳои психотропӣ, маҳсулоти тамоку (аз ҷумла нос) ва маводи саҳттаъсирро манъ намоянд;

- иштироқи фарзандро дар ҷорабиниҳои барои ӯ тавсиянашуда иҷозат надиханд;

- гирифтани шаҳодатномаи ҳуқуқи ронандагӣ ва рондани автомобилро барои фарзанд иҷозат надиханд;

- ба оворагардӣ ва дигар рафторҳои зиддиахлоқӣ машғул шудани фарзандро роҳ надиханд;

- ба ҷалб намудани фарзанд ба корҳои хавфнок ва вазнини ба саломатии ӯ зараровар ва ҳамчунин дигар корҳои, ки ба инкишофи мӯътадили ҷисмонӣ ва равонии фарзанд ҳалал мерасонанд, иҷозат надиханд;

- фарзандро ба ғаъолияти соҳибкорӣ ва хариду фурӯш, ба истиснои ҳолатҳои, ки қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат додааст, ҷалб насозанд;

- бе ҳамаҷониби шахси болиғ гаштугузор кардани фарзанди то шонздаҳсоларо дар ҳудуди биною иншооти техникӣ, таҳхонаҳо ва болохонаҳои биноҳои истиқоматӣ, корхонаҳо, муассисаҳо, дигар ташкилотҳо, ҳудуди нуктаҳои фурӯши сӯзишворӣ, саристгоҳҳои роҳи оҳан, фурудгоҳҳо ва саристгоҳҳои нақлиёти мусофирбар манъ намоянд;

- дар чойҳои чамбиятӣ навиштан, ифлос намудан ва расонидани зарарро аз ҷониби фарзанд манъ намоянд;
- дастрасии фарзандро ба маводи сӯзандаю тарканда пешгирӣ намоянд;
- истифодаи чавоҳирот, зару зевар, дигар ашёҳои қиматбаҳо (ба истиснои як ҷуфт гӯшвора барои духтарон)-ро аз тарафи фарзанд дар муассисаҳои таълимӣ ва холқубиро барои фарзанд манъ намоянд;
- ба шикастани панҷараҳо, санги болои қабрҳо, ҳайкалҳо, нимпайкараҳо ва дигар ороишоте, ки дар оромгоҳҳо ва чойҳои таърихию фарҳангӣ мавҷуданд ва таҳқир кардани онҳо аз тарафи фарзанд роҳ надиханд;
- дигар ўҳдадорихоеро, ки қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудааст, иҷро намоянд.

Моддаи 9. Ўҳдадорихои падару модар дар таълими фарзанд

Падару модар дар таълими фарзанд ўҳдадорихои зерин доранд:

- ба фарзанди то шашсола барои гирифтани таълиму тарбияи томактабӣ шароит фароҳам оваранд;
- ба таълим фаро гирифтани фарзандро таъмин намуда, ба таҳсили ӯ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ монет наставанд;
- фарзандро бо воситаҳои зарурии таълимӣ таъмин карда, барои таълими ӯ шароити муносиб муҳайё намоянд;
- риояи пӯшидани либосҳои расмии мактабиро аз ҷониби фарзанд дар ҳамаи зинаҳои таҳсилот таъмин ва назорат намоянд;
- ба фарзанди имконоти маҳдуди ҷисмонӣ ва рӯҳӣ доштаи худ барои таҳсил кардан ва касбу ҳунар омӯхтан шароит муҳайё сохта, иллати ҷисмонӣ ва рӯҳии ӯро пинҳон накарда, дар сурати набудани шароит барои таълими фарзанд ба муассисаҳои дахлдори давлатии соҳаи маориф, тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли муроҷиат намоянд;
- аз вазъи фарзанде, ки дар мактаб-интернатҳо ва дигар муассисаҳои махсусгардонидашуда, новобаста ба шакли ташкилию ҳуқуқии онҳо, таълиму тарбия мегирад, хабардор шуда, бо чунин муассисаҳо ҳамкорӣ намоянд ва раванди таълими фарзандро дар ин муассисаҳо зерин назорат гиранд;
- донишандӯзӣ ва иштироки фарзандро дар раванди таълим назорат карда, бо омӯзгорон, ҳайати кормандон ва роҳбарияти муассисаи таълимӣ оид ба таълими фарзанд мунтазам ҳамкорӣ намоянд;
- дар маҷлисҳои падару модарон ва дигар чорабинихои мактабӣ бо даъвати маъмурият тибқи талаботи оинномаи муассисаи таълимӣ ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ иштирок намоянд;
- талаботи оинномаи муассисаи таълимиро, ки фарзандашон дар он ҷо таълим мегирад, иҷро намоянд;

- чалби фарзандро барои гирифтани таълим дар таълимгоҳҳои гайриқонунӣ ё дар назди шахсони алоҳидаи бе иҷозатнома фаъолияткунанда манъ намоянд;

- таълими фарзандро дар хориҷи кишвар бе розигии хаттии мақомоти ваколатдори давлатӣ иҷозат надиханд;

- дигар ӯҳдадориҳоеро, ки қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудааст, иҷро намоянд.

БОБИ 3. ҶАДДАДОРИҲОИ ФАРЗАНДИ БОЛИҒУ ҚОБИЛИ МЕҲНАТ ДАР НИҶОҲУБИН ВА ТАЪМИНИ ПАДАРУ МОДАР

Моддаи 10. ҶАДДАДОРИҲОИ ФАРЗАНДИ БОЛИҒУ ҚОБИЛИ МЕҲНАТ ДАР НИҶОҲУБИН ВА ТАЪМИНИ ПАДАРУ МОДАР

1. Фарзанди болиғу қобили меҳнат ӯҳдадор аст, ки падару модари худро ниҷоҳубин ва таъмин намуда, онҳоро аз ҷиҳати моддӣ ва маънавӣ дастгирӣ намояд.

2. Дар ҳолати иҷро накардани ӯҳдадориҳои мазкур фарзанди болиғу қобили меҳнат бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешавад.

БОБИ 4. ҶАДДАДОРИҲОИ ОМУЗГОР, МАҚОМОТИ ДАВЛАТӢ, МУАССИСА ВА ДИГАР ТАШКИЛОТҲОЕ, КИ МАСЪАЛАҲОИ ВОБАСТА БА ТАЪЛИМУ ТАРБИЯИ КӢДАКРО ТАНЗИМ МЕКУНАНД

Моддаи 11. Мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба танзими масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд

Масъалаҳои вобаста ба таълиму тарбияи фарзанд аз ҷониби мақомоти ваколатдори давлатӣ, ки аз тарафи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, маориф, фарҳанг, тандурустӣ, меҳнат ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли, оид ба қорҳои дин, қор бо қанон ва оила, қор бо қавонон, варзиш ва сайёҳӣ, иттиҳодияҳои қамъиятӣ, муассиса ва дигар ташкилотҳои соҳавӣ танзим қарда мешаванд.

Моддаи 12. ҶАДДАДОРИҲОИ ОМУЗГОР, МАҚОМОТИ ДАВЛАТӢ, МУАССИСА ВА ДИГАР ТАШКИЛОТҲОЕ, КИ МАСЪАЛАҲОИ ВОБАСТА БА ТАЪЛИМУ ТАРБИЯИ КӢДАКРО ТАНЗИМ МЕКУНАНД

1. Мақомоти давлатӣ, муассиса ва дигар ташкилотҳое, ки масъалаҳои вобаста ба таълиму тарбияи кӯдақро танзим мекунанд, ӯҳдадориҳои зерин доранд:

- ба раванди таълиму тарбия дар низоми таҳсилоти умумӣ ва иловагӣ мусоидат намоянд;

- тарзи ҳаёти солимро таблиғ ва кӯдакони болаёқатро дастгирӣ намоянд;

- кӯдаконе, ки дар пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо сахм гузоштаанд, ҳавасманд намоянд;

- падару модароне, ки ҳуқуқу ӯҳдадорихои худро дар таълиму тарбияи фарзанд муваффақона иҷро менамоянд, аз ҷиҳати моддӣ ва маънавӣ ҳавасманд гардонанд;

- оид ба пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо аз тарафи кӯдакон тадбирҳо андешанд;

- ҳангоми аз тарафи падар ё модар риоя накардани талаботи оинномаи муассисаи таълимӣ ва ӯҳдадорихое, ки тибқи Қонуни мазкур ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар шудаанд, бо тартиби муқарраргардида ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ муроҷиат намоянд;

- дар муассисаҳои таълимӣ бо мақсади расонидани кӯмаки педагогӣ, равонӣ, методӣ ба падару модар «Рӯзҳои падару модар»-ро ташкил намоянд;

- дигар чорабиниҳоро оид ба масъалаҳои таълиму тарбияи кӯдакон ва ҳифзи ҳуқуқу манфиатҳои онҳо ташкил намоянд;

- дигар ӯҳдадорихоеро, ки қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудааст, иҷро намоянд.

2. Ҷаҳддорихои омӯзгор оид ба таълиму тарбияи кӯдак мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи маориф муқаррар карда мешаванд.

Моддаи 13. Ҷаҳддорихои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ оид ба ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои кӯдак

Ҷангоми аз таълиму тарбия дур мондани кӯдак ва ба амали номатлуб даст задани ӯ, инчунин дар мавриди муайян кардани ҳолатҳое, ки ба ҳаёт ва саломатии кӯдак таҳдид менамоянд, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ӯҳдадоранд, ки мақомоти дахлдори давлатиро огоҳ созанд.

БОБИ 5. ЧОРАҲОИ ПЕШГИРӢ ВА ҶАВОБГАРӢ БАРОИ ИҶРО НАКАРДАНИ ӮҲДАДОРИҲО ДАР ТАЪЛИМУ ТАРБИЯИ ФАРЗАНД

Моддаи 14. Чораҳои пешгирӣ барои иҷро накардан ё ба тариқи дахлдор иҷро накардани ӯҳдадорихои падару модар

Падару модаре, ки вобаста ба вазъи саломатӣ ва моддиашон наметавонанд ӯҳдадорихои худро оид ба таълиму тарбияи фарзанд қисман ё пурра иҷро намоянд, аз тарафи мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ба таъбабат фаро гирифта, бо қор таъмин карда мешаванд.

Моддаи 15. Ҷавобгариҳои падару модар ва омӯзгор дар таълиму тарбияи фарзанд

1. Дар ҳолати иҷро накардан ё ба тариқи дахлдор иҷро накардани ӯҳдадорихои вобаста ба таълиму тарбияи фарзанд, ки дар Қонуни

мазкур ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ шудаанд, падару модар ва омӯзгор тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

2. Падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгарии баробар доранд.

3. Падар ё модаре, ки аз фарзанд ҷудо зиндагӣ мекунанд, барои иҷро накардан ё ба тариқи дахлдор иҷро накардани ўҳдадориҳои падару модар, ба истиснои ҳолатҳои пешбиниамудаи қонунгузорӣ, ҷавобгар мебошанд.

Моддаи 16. Ҷавобгарии мақомоти давлатӣ, муассиса, дигар ташкилотҳо ва шахсони мансабдори онҳо, ки масъалаҳои вобаста ба таълиму тарбияи кӯдакро танзим мекунанд

Ҷавобгарии мақомоти давлатӣ, муассиса, дигар ташкилотҳо ва шахсони мансабдори онҳо, ки масъалаҳои вобаста ба таълиму тарбияи кӯдакро танзим мекунанд, тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

БОБИ 6. МУҚАРРАРОТИ ХОТИМАВӢ

Моддаи 17. Тартиби мавриди амал қарор додани Қонуни мазкур
Қонуни мазкур пас аз интишори расмӣ мавриди амал қарор дода шавад.

**Президенти
Ҷумҳурии Тоҷикистон**

Эмомалӣ Раҳмон

**ш.Душанбе
2 августи соли 2011
№762**